

หลักฐานเอกสาร # ๓

กรุงศรีอยุธยาเป็นเกาะมีทะเลล้อมรอบ เมื่อพระเจ้าทรงธรรมทรงพบพระพุท
บาทใต้ทรงเสด็จโดยทางเรือ และได้สร้างตำหนักที่ทำเรือ ฝั่งทะเลน่าจะคลุม
บริเวณกว้าง พระนเรศวรในคราวเสด็จไปตีกรุงหงสาวดีต้องใช้เวลาเสด็จทาง
ชลมารค ๕ วันจึงถึงกาญจนบุรี ฝั่งตะวันออกคงเรียบมาถึงปทุมธานีจึงมี
ทำเรือที่ตำบลโขลง เรียกว่า ตำบลท่าโขลง

พระยาจักรี พระสุนทรสงครามกราบทูลว่า ถ้าศึกหงสาวดียกใหญ่หลวงมาประการใด
กต ข้าพเจ้าทางด่านคนนั้น จะขอประกันพระนครไว้

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอภิเษกตาม จึงให้พระราชดำรัสตอบไป ในลักษณะ
พระราชดำรัสนั้นว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิราชาธิราช รามินทราชาธิบดีนครราชสีมา
สุริเยนทรยโธดมราชโอรสอรรษาธิบดีกษัตริย์ราชทวารวดีศรีอยุธยามหาคิตกภพพรัตนราช-
ธานีบริวารมัยอุคตมคดียมหาเสด็จครุญชรชาติคิศจรพงษ์พิศนพงษ์อินประเสริฐ ดันของทาง
พระราชไมตรีมายังสมเด็จพระอนุชาเรา ผู้ผ่านพิภพกรุงหงสาวดี อันมีศักรราชฤทธิ
ราชณรงค์ในรามัญประเทศทิศใต้ตั้งคอค ด้วยมีพระราชดำรัสนานันได้แจ้งแล้ว แต่ทว่า
เป็นบุตรประเพณี ผู้ใดสมภารบารมถึงทรมจักรแล้ว ทมจักรแก้ว ดวงแก้วมณีน นางแก้ว
ข้างแก้ว มาแก้ว ขุนพลแก้ว ขุนคลังแก้ว ถ้าหาบุญบารมีไม่ ถึงผู้นั้นจะให้การศึกษา
มิได้ อรรถมาประเทศธานีได้มีนางรปงาม มีข้างเผือกข้างเนี่ยมบอแก้วบอทอง ก็เป็น
ประเพณีที่จะให้เกิดบุตรนาคถาร อยาให้พระอนุชาเราน้อยพระไทยเลย

ทศรมพระราชดำรัสแล้วกราบถวายบังคมลาไปยังกรุงหงสาวดีถวายพระราชดำรัส
ทศประพฤติเหตุทุกประการ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีแจ้งในพระราชดำรัสและกิจจานุกิจ
ทรงปองกัศร์ว่า ชอบใจพระมหาจักรพรรดิ เราต้องประสงค์ข้างเผือกแต่ต้องข้าง คอวฤ
ชาติทางพระราชไมตรีได้ อันพระนครศรีอยุธยา กับกรุงหงสาวดี ตั้งแต่นั้นไปจะเป็น
ปรปักษ์กันแล้ว ๆ คราวปลุกษาศด้วยท้าวพระยามุขมนตรีว่า เราจะไปพระนครศรีอยุธยา
มิได้ทน ด้วยเหตุตามประการ ประการหนึ่งพระนครศรีอยุธยา มีนาต่อมรอบค้ำเขาพระ
สุนทรราช อันมีสัตว์คนสัตว์แวดล้อมเป็นชนๆ ประการหนึ่งซึ่งโดยเสียบยงอาหารจะทำการบ
มิได้ อนึ่งเมืองพระพิศณุโลก เมืองสุวรรณโลก เมืองสุโขทัย เมืองกำแพงเพชร เมืองพิไชย
หัวเมืองนกยงเป็นกำลังกรุงเทพมหานครอยู่ ทั้งเสียบยงอาหารกับบริบูรณ์ ถ้าได้เมืองฝ่าย
เหนือทงนค้อยแล้ว พระนครศรีอยุธยาไม่พินใจอมมีเรา จะเห็นประการใด มุขมนตรี
ทงปองกัศร์เห็นโดยพระราชบริหาร สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีครวดีว่า เราจะยกครั้งนั้นจะให้มาก
กว่าก่อนสามเท่า จึงให้พระราชกำหนดไปถึงพระเจ้าองค์ระราชบุตรเขย พระเจ้าแปรผู้เป็น

แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ ๑ (พรงเจ้าทรงธรรม)

อุปราชอยู่เจ็ดวัน พระมหาอุปราชประจวบตรงตามวันสวรรคต สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว
ก็ให้แต่งการพระราชทานเพลิงตามอย่างมหาอุปราช

ครั้งนั้นญวนเข้ามาค้าขายหลายชาติ ญวนโกธว่าเด็บบคมได้เป็นธรรมคบคิดกัน
เข้าด้วยพระพิมพ์ธรรม เจ้าพระมหากษัตริย์เสวย ญวนคุมกันได้ประมาณ ๕๐๐ ยกเข้ามา
ในท้องสนามหลวง คอยกุมเอาพระเจ้าอยู่หัวอันเสด็จออกมาฟังพระสังฆบทหนึ่งชื่อ
ฉนพระที่นั่งจอมทองตามหลัง ขณะนั้นพอพระสังฆวัดประคู้โรงธรรมเข้ามาแปรรูป พา
เอาพระองค์เสด็จออกมาต่อหน้าญวน ครั้นพระสังฆพาเสด็จไปแล้ว ญวนร้องขอของฉนว่า
จะกุมเอาพระองค์แล้วเป็นโรจิ่งนงเสยเตา ญวนถูงเถยกันเป็นโกลาหล ฝ่ายพระมหา
อำมาตย์คุมพลได้ไล่รบญวนล้มตายเป็นอนมาก ญวนแตกไปจากพระราชวังตั้งดำเกา
หนไป ตงแดนหน้าสำภาเมืองญวนกมได้เข้ามาค้าขายณกรุงเทพมหานครอีกเดย พระมหา
อำมาตย์ให้ไปเชิญเสด็จสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจ้าพระราชวัง เพลาเช้าเสด็จออกท้องพระโรง
พร้อมด้วยท้าวพระยาเด็บบคมนครมุขทงหลาย ทรงพระมหากรุณาครัดว่า ราชการ
ครั้งน พระมหาอำมาตย์มจงามชอบมาก ให้เป็นเจ้าพระยากระตาไหมสุริยวงศ์ พระ
ราชทานเครื่องอุปโภคบริโภคนอนมาก แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชโองการ
ให้พิเศษแต่งเครื่องบิยจิงหนถวายพระสังฆวัดประคู้โรงธรรมเป็นนจกตรอตรา

ตุศักราช ๙๖๕ (พ.ศ. ๒๓๔๖) มีเกาะเบญจศก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้รักพระ
มงคตบพิตรอยู่ฝ่ายทิศตะวันออกมาไว้ฝ่ายทิศตะวันตก แล้วก็ให้ก้อพระมณฑปไว้

ในปีนั้นหมทงชื่อเมืองชนะนาศร์บอกเข้ามาว่า กองทัพพะม่ามอญมาล้อมเมือง
ขอพระราชทานกองทัพมาช่วย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัดให้พระยาพิชัยสงครามเป็นแม่ทัพ
ยกออกไปตั้งเมืองสังขร นายทัพนายกองบอกเข้ามาว่า เมืองชนะนาศร์เสยแก่ข้าศึกแล้ว
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้หาคองทัพกลับ

ตุศักราช ๙๖๘ (พ.ศ. ๒๓๔๙) มีมะเมยชฐีศก ทรงพระกรุณาให้พุนดินหน้าพระ
วิหารแกตบไว้เป็นที่สำหรับถวายพระเพลิง ในปีนั้นเมืองสระบุรีบอกเข้ามาว่า พรวานบุญพบ

พระราชพงษาวดารกรุงเก่า

รอยเท้าอันใหญ่บนไหล่เขา เห็นประหลาด สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัววัดพระทัย เสด็จด้วย
เรือพระที่นั่งชัยพยุหบาตรา พร้อมด้วยเรือท้าวพระยาต่างนามตราขาศยาโดยชลมารค
นทธาร ประทับทวนเรือ รุ่งขึ้นเสด็จทรงพระที่นั่งสุวรรณปฤษฎางค์ พร้อมด้วยกษัตริย์
เสนาบดีมนตรีเป็นอันมาก ครั้นนบยมิได้มาถึงสถลมารค พระานบุญเป็นมกคฤหคักนำลัดคด
ดงไปถึงเชิงเขา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครั้นทอดพระเนตรเห็นเทวี่ เป็นรอยพระบรม
พุทธบาทมีลายลักษณะกงจักร ประกอบด้วยอัญฐิตุตรสถมหานงคตร้อยแปดประการ
สมด้วยพระบาทแล้ว คองกับเมืองดังถามอกเข้ามาว่า กรุงศรีอยุธยาหรือพระพุทบาท
อยู่เห็นยอดเขาสุวรรณบรรพต ก็ทรงพระโสมนัสปรึดาปราโมทย์ ถวายทักษิณเหนือ
พระอุตมา เกร็ดมีด้วยเบญจางคประดิษฐ์เป็นหลายครา กระทำนมีดีการดีการบูชาด้วย
รูปเทียนคู่กันขจรระยับมิได้ ทงท้าวพระยาเสนาบดีท้าวราชนคปราชญ์บัณฑิตชาติทั้งหลาย
ก็ถวายฉันทนประณามน้อมเกล้าด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ต่างคนมีจิตต์โสมนัสปราโมทย์
ยิ่งนัก กระทำดีการบูชา สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวก็ถวายอนาถนเทเป็นบริเวณออก
ไปโยชน์หนึ่งโดยล้อมรอบ แล้วทรงพระกรุณาตรัสสั่งให้ช่างจับการสถาปนาเป็นมณฑป
ล้อมพระบรมพุทธบาท และสร้างพระอุโบสถ พระวิหารการเปรียญคฤหงาน กฐินตั้ง
เป็นนอกนคประการ แล้วให้ฝรั่งต้องกลองคตทางสถลมารคกว้างสิบวาตรงตลอดคตทำเรือ
ให้แผ้วถางทบปราบให้รกราบเป็นถนนหลวงเสร็จ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับลงท่าเรือ
ทรงพระกรุณาสั่งให้ตั้งพระราชนิเวศน์ตำหนักฟากตะวันออก ให้ชื่อตำหนักท้าวเจ้าสุนก
ขณะนั้นฝ้ายเอาดอกเดาผูกปดวเรือชัย ทอดพระเนตรเห็นตรัสว่างามค้อย ครั้น
เสด็จกลับลงกรุง สั่งให้แฉวงปดว เรือชัยเม่นเรือกง ทรงพระกรุณาเร่งรัดให้ช่างสร้าง
พระมณฑป พระพุทธบาท และอาราธน์บริเวณทองปวงดิมจึงสำเร็จ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จขึ้นไปทำการฉลอง งานมหรศพดมีโภชเจ็ดวันแล้วเสร็จ เสด็จกลับยังกรุงเทพ
มหานคร ในปีนั้นปรา กวดพระมหาธาตุทำตายตงจนสิ้นครุทพ่นอด้ดงคต
ตุศักราช ๑๑๑๑ (พ.ศ. ๒๓๗๐) ปีเถาะนพศก ทรงพระกรุณาแต่งตั้งพระมหาชาติ
คำหลวง และสร้างพระโคตมปฏิกรรมไว้สำหรับพระเสด็จนาจบบริบูรณ์